

Hvordan nå frem i den samlivsetiske debatten?

Av Tarjei Gilje, redaktør i Dagen

Jeg vil gjerne begynne med å hedre dem som har snakket før meg i dag. Jeg vil særlig trekke frem deg, Øivind, for din store innsats. Du har personlig betalt en pris for å forsvare Bibelens frigjørende budskap. Jeg traff Øivind på et arrangement, jeg tror det var i regi av Åpne Dører, i menigheten der jeg går, for et par år siden. Da sa jeg til ham at jeg mener han har noe av profetens rolle i vår samtid. Da tror jeg han nærmest ble direkte brydd, men jeg står ved det jeg sa. I likhet med blant andre Børre Knudsen er Øivind et eksempel på et hjertevarmt menneske som i møte med tidens trender har blitt fremstilt på en helt annen måte. Det står stor respekt av den innsatsen du og andre har lagt ned. Jeg vil også hedre både Maria, Jan, og Nina Karin Monsen som ikke er her i dag, for vedvarende mot i den krevende oppgaven det er å forsvare Bibelens lære om mann og kvinne.

Jeg er jo en del år yngre enn de øvrige som har ordet her i dag, så det er mye jeg ikke har lært. Jeg er bare 33 år, og opplever å ha vokst opp etter at den del grunnleggende trekk ved samfunnet hadde begynt å endre seg. Det gjorde inntrykk på meg da min 85 år gamle farmor for ikke så lenge siden gråt i telefonen med tanke på hva slags samfunn hennes barnebarn og oldebarn skal vokse opp i. Hun har jo minner fra et samfunn jeg bare kjenner av omtale, og opplever nok samtiden mer krevende enn jeg selv opplever den – jeg har jo på mange måter ikke opplevd annet, selv om det har skjedd ting også de siste 30 årene.

Overskriften Jan og jeg har fått tildelt, er «hvordan nå frem i den etiske samlivsdebatten». Jeg har gått og tenkt på den overskriften i noen måneder, og er muligens litt frekk når jeg først og fremst vil svare slik: jeg er usikker på om det med vårt utgangspunkt går an å nå frem i den etiske samlivsdebatten i vår tid. På disse områdene opplever jeg at den norske offentligheten viser seg som ganske smal, med lite rom for å faktisk lytte til annerledes oppfatninger. Jeg får inntrykk av at det å fastholde en tradisjonell bibelsk lære om seksualitet, om mann og kvinne, er i ferd med å bli utdefinert av den allmenne debatten. Vi så det sist med Karsten Isachsens utspill, hvordan vinklingene i våre mest sentrale medier underbygger at han gjør oss alle en tjeneste ved å si det han sier. Jeg lurer også på om utviklingen egentlig har gått enda noen skritt lengre enn det vi kanskje tenker over fra dag til dag. Det kan virke som at det å snakke om likekjønnede ekteskap som synd i bibelsk forstand, er på vei til å bli avskrevet som parallelt med å forsvare slaveri, rasisme, kvinneundertrykking diskriminering av samer og andre minoriteter, og så videre. Altså at homokampen er det pågående slaget i den store sivilisatoriske utviklingen. I et slikt bilde skal man jo ikke tolerere avvik, vi som sitter her ønsker vel heller ikke at den allmenne toleransen skal være så vid at den omfatter forsvar for slaveri og rasisme. Med et slikt utgangspunkt får jeg ikke så sjelden en opplevelse av at argumentene kan være så velfunderte de vil, det er likevel svært vanskelig å finne noe videre gehør.

Derfor tror jeg denne kampen først og fremst må utkjempes på kne i bønn til Gud. Det står ikke i kontrast til å fortsette deltakelsen i offentligheten. Tvert imot tror jeg vi med frimodighet skal og må fortsette med å fremholde hva Guds ord lærer oss. Men jeg tror ikke vi skal være naive i forhold til hvilket samfunn vi står overfor, og jeg tror at endringene må skje på et mer grunnleggende – kanskje vi kan si åndelig – plan før debatten virkelig kan endre seg.

La meg straks understreke at dette altså ikke er noe forsøk på å gå inn i noen selvvalgt katakombe-tilværelse. Vi i Dagen arbeider hver dag for å gjøre våre – og som debattansvarlig kan jeg si også deres – holdninger kjent for offentligheten. Det arbeidet har vi tenkt å fortsette med. Men grunnleggende tror jeg altså at det viktigste slaget kjempes på et annet plan. Og jeg tror vi kan være frimodige i tillit til at Gud vil bevare sin kirke også i denne tiden.

Jeg sier derfor ikke dette for å mane til bekymring eller uro, tvert imot vil jeg oppfordre til frimodighet på Guds ords vegne. Vi skal argumentere etter beste evne og innsikt, men enda viktigere tror jeg det er å be om en endring i det vi kan kalle det åndelige klimaet.

Mandag fortalte NRK oss om en problemstilling som sikkert var ny for de fleste, nemlig abort av ett av to tvillingfostre. I abortdebatten er slike saker kanskje noe av det mest håpefulle som kan skje: realitetene taler for seg. De fleste av oss er i stand til å se det heller absurde i at det uten videre skal være legitimt å ta livet av det ene barnet og la det andre leve. Der argumentene har vanskelig for å nå inn, kan sakens realiteter selv fortelle hva som skjer. Om ikke så mange år vil vi antakelig få flere historier om barn som spør etter sin far og mor. Deres historier vil trolig veie mer enn mange argumenter.

Når dette er sagt, tror jeg det er noen momenter vi med fordel kan ta med oss i den videre debatten.

Det er vel neppe spesielt oppsiktsvekkende å hevde at vi lever i en tid hvor tillit til formidleren kan være minst like viktig som innholdet i det som blir formidlet. Der tror jeg kanskje vi som lutherske kristne kan ha en viss utfordring med, ved at vi er opplært til å vektlegge logisk og rasjonell tenkning. I selve debatten, har vi ikke noe alternativ til å fortsatt fremholde de relevante argumentene. Men Når det gjelder samlivsetikken og muligheten for å nå frem i samtalen om denne, tror jeg relasjoner og relasjonell forståelse kan være vel så viktig som skarpe argumenter.

Her tror jeg vi med fordel kan tenke gjennom på hvilken avstand vi kritiserer. Har vi gjort det vi kan for å forstå motparten?

Frank Rossavik, politisk redaktør i Bergens Tidende, har for en del kristne blitt en slags yndlings-homo etter at han for noen år siden etterlyste de verdikonservative stemmene i den offentlige debatten. I forbindelse med serien «Tørk aldri tårer uten hansker» som gikk på NRK før jul, skrev han om sitt eget liv i en kommentar. Rossavik står nok langt fra de fleste her når det gjelder synet på samlivsetikk, og jeg vil ikke på noen måte prøve å ta ham til inntekt for det jeg sier i dag. Men jeg merket meg særlig en setning i det han skrev: «Prøv å

forstå én ting til: Heller ikke i dag er homofili noe vinnerlodd, uansett hvor mye bedre forholdene er blitt.»

Med den bibelske samlivsteologien 100 prosent intakt, tror jeg vi kan gjøre noen innrømmelser: vi har antakelig ikke tatt tilstrekkelig inn over oss at ganske mange av dem som regner seg som homofile, i utgangspunktet virkelig skulle ønske at situasjonen var annerledes. De har kanskje prøvd alt de kunne å passe inn i det som gjerne kalles heteronormen, men uten å lykkes. Da er det ikke umulig å forstå at de kan oppleve det ganske smertefullt å høre på hva en del kristne sier.

Dernest, og jeg understreker igjen at jeg her forutsetter at vi har den tradisjonelle bibelske samlivsetikken intakt: har vi formidlet tydelig nok at vi ikke mener homofile mennesker per definisjon er mindre egnet som omsorgspersoner for barn enn heterofile? Jeg tror egentlig at de fleste av oss som sitter her i dag godt kan være med på at et gitt homofilt par gjerne kan være bedre omsorgspersoner for barn enn et gitt heterofilt par. Det er ikke på det planet debatten ligger. Dette kan virke som unødvendige påpekninger, men i det debattklimaet vi er omgitt av, tror jeg altså ikke at det er det.

Og: i flere debatter tror jeg vi har litt for lett for å legge all vekt på hva vi er imot, og være for lite tydelige når det gjelder hva vi er for. Jeg vet ikke om noen av oss ønsker oss tilbake til en situasjon hvor homofile parforhold er forbudt ved lov. Jeg antar at ingen ønsker seg dit. Men hvilket svar har vi til den voksne homofile mannen eller kvinnen som ønsker en forpliktende relasjon til sin kjæreste? Jeg tenker at i det samfunnet vi lever i, er det naturlig å legge til rette for at den ene parten i et slikt forhold kan arve den andre dersom den dør. Det kan også godt hende at i gitte tilfeller hvor den ene parten har omsorgsretten for barn fra tidligere heterofile forhold, er det den andre parten i dette forholdet som bør overta omsorgsretten hvis barnas far dør. For poenget er jo ikke at en homofil eller lesbisk per definisjon er noen dårlige omsorgsperson.

Poenget er snarere å understreke at Guds skaperordning til mann og kvinne er samfunnsbyggende, ja, samfunnet er helt avhengig av den – åpenbart. Og at barn har og bør ha rett til å kjenne sitt opphav, både far og mor. Bakgrunnen for å ville opprettholde mor-far-barn-relasjonens spesielle status er derfor ikke å avskrive homofile menneskers omsorgsevne. Det er hensynet til barnas beste det handler om, og dermed til samfunnets beste. Da må vi prøve å løfte perspektivet til fellesskapsplanet. Jeg trenger vel ikke her gå inn i alt som er å si om barnemarked og konstruerte barn, eller i trofasthetens og monogamiets fordeler. Det kjenner dere godt til.

I går ble jeg oppringt av en kvinne som var fortvilet over at abortmotstanderne ikke er mer opptatt av å støtte de gravide kvinnene, de mødrene som på ulike måter har havnet i en vanskelig situasjon. På en lignende måte trenger vi for vår egen del å presentere et reflektert utgangspunkt for hva som er vårt positive scenario. Da ekteskapsloven kom, var plutselig ikke partnerskapsloven så ille likevel, kunne det virke som. Jeg kan ikke huske å ha registrert den store debatten rundt dette. Noe av det siste vi trenger, er å bekrefte den påpekningen som MF-professor Jan-Olav Henriksen visst har påpekt: at endringer skjer også i konservative kristne miljøer, de skjer bare saktere og mindre erkjent. Fremfor å henge etter og tape skanse for

skanse, trenger vi å snakke om hva som er vårt alternativ. Og det må være så gjennomtenkt at vi frimodig kan møte en homofil eller lesbisk mann eller kvinne ansikt til ansikt og forklare det.

I samfunnsdebatten tror jeg altså at det å vise mellommenneskelig forståelse er svært viktig. Bellona-leder Frederic Hauge sa nylig noe interessant om SV. Utsagnet falt i forbindelse med høringen om Mongstad, og om partiets innsats den tiden de satt i regjering: «Framfor å væpne seg med kunnskap om saka, blei dei sitjande ved leirbålet og song songar om at dei hadde rett.» Jeg tror det kan ligge en viss overføringsverdi her. Det er ikke sikkert at mangelen på kunnskap er det største problemet i vår «leir», men jeg tror det finnes tendenser til at vi sitter rundt leirbålet og overfor hverandre bekrefter hvor rett vi har, fremfor å faktisk møte og kjenne de menneskene vi kritiserer. Vi kan mene alt vi vil at argumentene må tale for seg, her må følelser komme i andre rekke. Og det kan være mye riktig i det også. Men hvis målet vårt er å være i dialog med den samtiden vi faktisk lever i, kommer en slik tilnærming til kort.

Når det gjelder den kirkelige debatten, er jo saken til dels annerledes fordi vi der må kunne legge til grunn at teologiske premisser fortsatt er gyldige. Og jeg er overrasket over i hvor liten grad Den norske kirkes biskoper har blitt utfordret til å faktisk gjøre rede for de teologiske vurderingene som ligger til grunn for de endringene vi har sett i kirken de siste 15-20 årene. Det er som om den kollektive dårlige samvittigheten, som preger debatten i samfunnet for øvrig, også preger den kirkelige debatten. Vi som er her i dag, gjør klokt i å erkjenne at kirken også i nyere tid har gjort seg skyld i urett mot homofile mennesker i både tanke, ord og handling. Det har vi trolig ikke sagt tydelig nok. Likefullt må ikke den dårlige samvittigheten forbli et dekke som gjør at vi blir blinde for den skaperordningen Bibelen faktisk lærer oss.

Det er også grunn til å spørre hvor dypt det stikker når biskoper som selv ønsker å åpne for vigsel av likekjønnede par, samtidig sier at de vil arbeide for å etablere to syn i kirken. Retorikken om at de som vil begrense ekteskapet til heterofile par ikke tar de homofiles menneskeverd på alvor, kan gi et inntrykk av at to syn bare er et skritt på veien. Ingen av oss ønsker vel egentlig å tolerere et syn som ikke tar andres menneskeverd på alvor. Da må de teologiske premissene komme tydeligere på plass, hvor vi også i vår leir formidler et klart ønske om nettopp å ta de homofiles menneskeverd på alvor, uten at vi med det vil avskrive Bibelens frigjørende lære. Jeg sier frigjørende flere ganger for å understreke at vi kan ikke opprettholde bibeltroskapsidealet med hånden for nesen. Vi må understreke at også når Guds ord virker utfordrende og vanskelig, er det sant at Guds vilje er til vårt beste.

I dag står vi overfor et scenario hvor homobevegelsen opplever den konservative delen av kirken som en av sine viktigste motstandere. Slik skulle det ikke være. Med bønn og arbeid kan vi håpe og tro at noe av dette skillet kan brytes ned. Debatten trenger både nåde og sannhet.